

گزارش کتابواره «نقد قرآن»*

مقدمه

مطرح کردن شبهه، سابقه دیرینه دارد و اختصاص به دوره اسلام ندارد و پیامبران گذشته نیز از شبهات در امان نبودند. قرآن اهداف شبهه‌کنندگان را خاموش کردن نور خدا بیان کرده است. از زمان نزول قرآن شبهاتی از سوی غرض‌ورزان و دشمنان با اشکال مختلف مطرح می‌شد؛ اما امروزه با پیشرفت اطلاع‌رسانی و ابزارهای مدرن، شبهات با ظاهری زیبا و با لباس فریبنده اذهان هر مخاطبی را به خود مشغول می‌کند. کتاب «نقد قرآن» دکتر سها، مجموعه‌ای از شبهات را که از صدر اسلام تاکنون مطرح بود، جمع‌آوری کرده و با انتشار آن در فضای مجازی، در پی معرفی کردن قرآن به بشری بودن و نه الهی بودن و برای عرب‌سازی نه برای جهان‌سازی و... بوده است. در این بخش، گزارشی از کتاب «نقد قرآن» دکتر سها ارائه می‌شود تا بهتر با کلیات کتاب آشنا شویم.

بررسی کتاب «نقد قرآن»

عنوان کتاب همان‌طور که از نام آن «نقد قرآن» پیدا است، نشان از یک اقدام اعتراضی به کتاب مقدس مسلمانان دارد. نویسنده کتاب، دکتر سها معرفی‌شده که در مقدمه کتاب تصریح شده که این اسم مستعار است و هویت نویسنده معلوم نیست. تعداد کتاب، مرکز چاپ و نشر، تاریخ و زمان چاپ نامعلوم است و تنها فایل آن به صورت

*. مرکز مطالعات و پاسخگویی به شبهات (حوزه‌های علمیه)، گروه قرآن.

پیدی‌اف در ۸۵۹ صفحه با ویرایش اول در سال ۱۳۹۱ ش منتشر شده است. حجم کتاب، مطالب و مباحث آن با ویرایش ادبی و ظاهری جذاب و قلم روان و تقریباً همه‌فهم درآمده است.

روش و مبنای کار هرچند ادعا شده که علمی و تحقیقی است اما نویسنده از روش و مبنای تحقیق مناسب پیروی نمی‌کند. ساختار کتاب نظم، انسجام و هماهنگی ندارد و تکرار موضوعات در کتاب نشانه حداکثر تلاش نویسنده در خلط و خبط بین مباحث، موضوعات و مسائل تخصصی تاریخ قرآن، علوم قرآن، معارف و آموزه‌های آن شده است.

کتاب با یک مقدمه و بیست و یک فصل با عناوین مختلف تدوین و تنظیم شده است. فصل بیست با عنوان «نتیجه‌گیری نهایی» و فصل بیست و یک با یک عنوان پرسشی قابل تأمل که «کدام دین را برگزینیم؟»، پایان می‌یابد.

گرچه در عنوان کتاب تعبیر «نقد قرآن» ذکر شده تا کار را عقلی، علمی و محترمانه جلوه دهد اما از مقدمه و مطالب آن، انگیزه و اهداف دیگری مانند وحیانی نبودن قرآن و به تبع آن تردید در حقانیت پیامبر خدا و دین اسلام دنبال می‌شود.

بیشتر شبهات کتاب جدید نبوده و از زمان نزول قرآن کریم و حضور بابرکت و پانزده قرن از آن، بارها توسط مخالفان و دشمنان باطراحی شده و در قالب‌ها و زبان‌های مختلف با اهداف و انگیزه‌های گوناگون عرضه شده است. همه این‌گونه تلاش‌ها توسط دانشمندان و عالمان مسلمان پاسخ داده شده است و به اصالت، حقانیت و وحیانیت قرآن، آورنده امین و معصوم آن، معارف، علوم و گزاره‌های بی‌بدیل آن نتوانسته‌اند آسیب بزنند و همچنان شاهدیم که قرآن رسالت جهانی و جاودانگی خود را به پیش می‌برد.

دو نکته درباره کتاب «نقد قرآن»

اول: اهمیت کتاب

۱. تقریباً همه شبهات قرآنی را جمع‌آوری و دسته‌بندی کرده است.
۲. زبان نوشتاری، فارسی و روان تا حدود زیادی مؤدبانه و بدون توهین است.
۳. به نظر می‌رسد کتاب حاصل کار گروهی بوده است و صاحب‌قلم با اصطلاحات حوزوی و علوم قرآنی آشنا بوده است (همان‌طور که در صفحه ۲۴ اشاره کرده است).
۴. نویسنده، قرآن را کتاب بشری و تابع فرهنگ زمانه می‌داند.

۵. در پایان کتاب همهٔ ادیان را خرافه معرفی می‌کند و منکر وحی و الهام، بلکه وجود خداوند می‌شود.

۶. پخش گسترده فایل کتاب در محیط مجازی به‌ویژه ایمیل به اساتید و تبلیغ آن در کوچه و بازار.

دوم: فصل بندی کتاب

الف) مقدمه شامل مطالب زیر است:

۱. روش استدلال کتاب را معرفی می‌کند که مدعی است عقلی و علمی است.
۲. منابع کتاب، قرآن و سنت (به‌ویژه صحیح بخاری و مسلم) و سیره ابن‌هشام و تاریخ طبری و تفاسیر موجود.
۳. هدف کتاب آن است که اثبات کند قرآن کتاب خدا نیست و ساخته بشری است ولی در صفحهٔ ۸۵۴ کتاب همهٔ کتب آسمانی و ادیان الهی را تخطئه می‌کند و منکر وحی از سوی خدا به بشر؛ در نهایت منکر وجود خداوند می‌شود.
۴. نویسنده در مقدمه، به‌صراحت گفته که «سها» نام خود را مستعار است؛ اما خودش را دکترای واقعی دانسته است. توضیحی دربارهٔ تحصیلات حوزوی خود داده است؛ ولی اشاره‌ای به گذراندن در کدام کشور و حوزه علمیه و اینکه تا چه سطحی خوانده است، نمی‌کند.

ب) فصول کتاب عبارتند از:

۱. معرفی قرآن (زیبایی کلام قرآن، تکرار مطالب در قرآن، محیط‌زدگی، بی‌نظمی و...).
۲. خطاهای علمی قرآن (جنین‌شناسی، کیهان‌شناسی، زمین‌شناسی، نقد اعجازهای علمی).
۳. ناسخ و منسوخ (نسخ آزادی عقیده، بررسی موارد نسخ و...).
۴. ابهام در قرآن (ابهام در آیات موجب سه تناقض).
۵. انتساب رفتارها و صفات نامناسب به خدا (ظلم، انتقام‌گیری، خشم و...).
۶. هدایت و گمراهی در قرآن (روش‌های هدایت، عدم ارائه معجزه و دلایل معتبر، روش استفاده از شمشیر و تهدید دوزخ و نوید بهشت، قسم و تلقین و...).
۷. محمد در قرآن (جاه‌طلبی، مسائل جنسی، خمس اموال برای خود و...).
۸. نسبت‌های ناروا به پیامبران (لوط، ابراهیم، موسی و...).

۹. انسان در قرآن (مباحث اختیار و جبر، نظام طبقاتی، موانع آزادی انسان، موانع پیشرفت، حقوق بشر در قرآن).
۱۰. قیامت در قرآن (شکنجه‌های دوزخ، عشرتکده بهشت، تناقضات و...).
۱۱. اخلاق طبقاتی (برتری مؤمنان بر کافران و...).
۱۲. اقتصاد در قرآن (غارت اموال به‌عنوان غنیمت، ارث و...).
۱۳. سیاست در قرآن (استبداد دینی، سلب حقوق و آزادی‌های سیاسی و...).
۱۴. کشتار، برده‌گیری، تجاوز جنسی و دزدیدن اموال غیرمسلمانان.
۱۵. افسانه‌های قرآن (خلقت آدم، ذوالقرنین، نوح، سلیمان و...).
۱۶. دیگر تناقضات قرآن (مثل سؤال و عدم سؤال از گناهکاران در قیامت، کوری یا بینایی مشرکان در رستاخیز و...).
۱۷. بعضی خطاهای قرآن (تأیید سحر، عربی بودن قرآن و تعقل و...).
۱۸. خطاهای نوشتاری (عدم تناسب فعل با فاعل، مرفوع بودن اسم آن و...).
۱۹. منابع قرآن (شعر جاهلی، آیات شیطانی و...).
۲۱. کدام دین را برگزینیم؟ (انکار روحی و الهام به نشر و خرافه انگاری همه ادیان الهی و...).

نقاط قوت کتاب

هر نوشتار و نویسنده ممکن است نقاط قوت و اصول مثبت داشته باشد که شناخت و معرفی آن‌ها مقتضای انصاف است و همین موارد می‌تواند پایه برخی اشکالات بر آن باشد، نقاط مثبت کتاب «نقد قرآن» عبارتند از:

۱. هدف و روش خود را به‌صورت شفاف بیان کرده است (مقدمه، ص ۱۹، ۲۳ و...).
۲. اعتراف به زیبایی کلام قرآن که یکی از جاذبه‌های مهم آن است (فصل اول، ص ۲۷).
۳. دعوت به بی‌طرفی علمی و دقت عقلی و علمی در بررسی مطالب (ص ۱۹).
۴. منابع فهم قرآن را مشخص کرده است (کتاب و سنت) و به زحمتهای زیاد عالمان دینی در حفظ و تدوین احادیث و نیز ساختن دستگاه رفیع فقه و به وجود آوردن فلسفه و کلام اسلامی و اخلاقی اسلامی اعتراف می‌کند (فصل اول، ص ۳۴).
۵. توصیه به مراجعه و قرائت قرآن می‌کند و سفارش می‌کند که هرگاه مطلبی ابهام یا تضاد داشت باید به تفاسیر معتبر مراجعه کنید (فصل اول، ص ۳۸).

تذکر

اگرچه مطالب فوق از نقاط قوت مطالب نویسنده کتاب «نقد قرآن» است لیکن در بررسی کتاب فوق مشخص می‌شود که در موارد بسیاری نیز این اصول نیکو در متن کتاب ایشان رعایت نشده است (مبانی نقد قرآن، رضایی، ۱۷).

مهم‌ترین کتاب‌های نوشته‌شده در نقد کتاب «نقد قرآن»

۱. نقد و بررسی کتاب «نقد قرآن» دکتر سها؛ اثر سیدمحمدرضا علوی سرشکی
۲. دفاع از قرآن در رد کتاب «نقد قرآن» دکتر سها؛ اثر محمدباقر حیدری‌نسب
۳. کتاب بررسی مبانی نقد قرآن دکتر سها؛ اثر دکتر محمدعلی رضایی اصفهانی

مهم‌ترین پایان‌نامه‌های نوشته در نقد کتاب «نقد قرآن»

۱. «پاسخ به شبهات مربوط به پیشرفت و آزادی در قرآن»، مقطع دکترای تخصصی از دانشکده اصول دین در شهر قم؛ اثر ایرج محبوبی، در ۲۳ شهریور ۱۳۹۶ شمسی دفاع شده است.
۲. «نقض شبهات اتهام اخلاق طبقاتی در قرآن»، مقطع دکترای تخصصی از دانشکده اصول دین در شهر قم؛ اثر مهدی جلیل‌پور، در ۱۵ اسفند ۱۳۹۶ شمسی دفاع شده است.
۳. «نقد شبهات معاصر در مورد علوم طبیعی در قرآن (بررسی فصل دوم کتاب «نقد قرآن» دکتر سها)»، مقطع سطح چهار حوزه علمیه در شهر قم؛ اثر یوسف جمالی، در ۱۶ تیر ۱۳۹۷ شمسی دفاع شده است.
۴. «بررسی شبهات ناظر به انتساب صفت ظلم به خداوند در قرآن کریم»، مقطع کارشناسی ارشد از دانشکده تفسیر و معارف قرآن کریم در شهر قم؛ اثر سمانه تمیزی، در آذر ۱۳۹۵ شمسی دفاع شده است.
۵. «بررسی شبهات موهم نظام طبقاتی قرآن»، مقطع کارشناسی ارشد از دانشکده تفسیر و معارف قرآن در شهر قم؛ اثر مینا موسوی، در دی‌ماه ۱۳۹۵ شمسی دفاع شده است.

مهم‌ترین مقالات نوشته در نقد کتاب «نقد قرآن»

۱. واکاوی و پاسخ به شبهات مربوط به معاد بر اساس کتاب «نقد قرآن»، رضوان صالحی، مجله «فرهنگ پژوهش» شماره ۴۱، بهار ۱۳۹۹.
۲. واکاوی و بررسی شبهه تقدیرگرایی در قرآن کریم با تأکید بر آیه ۲۶ آل عمران، حسن خلیلی، مجله «تفسیر پژوهی»، شماره ۱۶، پاییز و زمستان ۱۴۰۰.
۳. نقد و بررسی شبهه سها درباره لزوم اطاعت از پیامبر اعظم، نجمه انصاری، محسن زارعی جلیانی، نویسنده مسئول: علیرضا مختاری، مجله «پژوهش‌های اعتقادی کلامی» شماره ۴۲، تابستان ۱۴۰۰.

۴. نقد و بررسی شبهات کتاب «نقد قرآن» مبنی بر برتری جویی پیامبر اسلام، سحر سلیمانیان، مجله «فرهنگ پژوهش»، شماره ۴۱، بهار ۱۳۹۹.
۵. بررسی و نقد نظریه دکتر سها درباره شبهه تبعیض به زنان در برداشت از آیه ۳۲ سوره نساء، حسن خلیلی چلیانلو، رضا میرزایی ملکی سرای و یوسف مقدسی، مجله «مطالعات قرآنی» شماره ۴۴، زمستان ۱۳۹۹.
۶. واکاوی و بررسی (شبهات وارده بر مراحل رشد جنین) بر مبنای آیات قرآن، حسن خلیلی چلیانلو، رضا میرزایی ملکی سرای و یوسف مقدسی، نویسنده مسئول: صدرا علیپور، مجله «قرآن و طب»، شماره ۱۰، بهار ۱۳۹۹.
۷. بررسی و پاسخ به شبهه کم محتوا بودن قرآن با محوریت کتاب «نقد قرآن»، سکینه آخوند و هاجر جوادی، مجله «مطالعات قرآنی نامه جامعه»، شماره ۱۲۷، پاییز ۱۳۹۷.
۸. بررسی انتقادی شبهات کتاب «نقد قرآن» پیرامون آیات مربوط به جنین شناسی، زهرا خیراللهی، نویسنده مسئول: حسین رضایی، مجله «پژوهش‌های قرآن و حدیث»، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۳۹۷.
۹. بررسی اتهام اسارت و برده‌گیری به منظور شهوت‌رانی بر پیامبر در کتاب «نقد قرآن» محمدحسین محمدی، محمدجواد اسکندرلو، نویسنده مسئول: محمدحسین اکرمی، مجله «شبهه پژوهی مطالعات قرآنی»، سال دوم، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۹.
۱۰. تحلیل انتقادی انگاره‌های کتاب «نقد قرآن» پیرامون آیات فرهنگ زمانه، نویسنده مسئول: سید محمدجواد اسدی، فرهاد محمدی‌نژاد، رضاعلی کرمی، مجله «پژوهش‌های قرآن و حدیث»، سال پنجاه و سوم، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۳۹۹.
۱۱. آزادی بیان در قرآن با نگره نقدی بر نوشته کتاب «نقد قرآن»، سید ایوب نجیبی، محمدعلی رضایی‌اصفهانی، نویسنده مسئول: محمدرضا حاجی اسماعیلی، مجله «مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی»، شماره ۹۰، بهار ۱۴۰۱.
۱۲. تحلیل انتقادی مستندات روایی کتاب «نقد قرآن» مبنی بر اثرپذیری قرآن از اشعار جاهلی (اعتبارسنجی صدور و انگیزه‌شناسی جعل)، عبدالهادی فقهی‌زاده، نویسنده مسئول: حسین رضایی، مجله «شبهه پژوهی مطالعات قرآنی»، سال چهارم، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۴۰۱.